

MÜMİNİN GÖNÜL KIVAMI: KUŞ KALBI

Doç. Dr. Abdulvahap ÖZSOY

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَقْوَامٌ، أَفْنَدْتُهُمْ مِثْلُ أَفْنَدَةِ الطَّيْرِ

“Cennete girecek olan topluluklardan öyleleri vardır ki kalpleri kuş kalbi gibidir.”

(Müslim, Cennet, 27; Ahmed b. Hanbel, II, 331.)

Hız. Peygamber (s.a.s.) İslam tebliğini insanlara ulaştırırken birçok anlatım yöntemini kullanmaktadır. Bunlardan biri de temsillerdir. Emsâlu'l-hadîs şeklinde hadis ilminde alt bir başlık olarak da ele alınan ve müstakil kitaplar yazılan bu üslubun, yazımızın konusunu teşkil eden hadiste de yer aldığı söylenebilir.

Hız. Peygamber (s.a.s.) cennete gidecek birtakım kişilerin özelliklerinden bahsederken, onların kalplerinin kuşların kalpleri gibi olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadenin muhatapları olan sahabe nesli için kullanılan temsilin, herhangi bir kapalılığı bulunmuyor olsa da bizler için, özellikle de tabiatın uzak, beton yığınlar arasında yaşayan, her şeyi makineler üzerinden planlayan modern dönem insanı için oldukça kapalı bir anlatı olduğunu söyleyebiliriz.

Hadis şerhlerine baktığımızda kalpleri kuşların kalplerine benzeyen kişiler hakkında, farklı açılardan değerlendirmelerde bulunduğu görülmektedir. Yapılan yorumlarda çoğunlukla bu kişilerin kalpleri incelmış ve ahirete dair korkuları artmış olan topluluklar olduğu üzerinde durulmaktadır. Hız. Peygamber

(s.a.s.) bu insanları, kalpleri her şeyden ürperen ve korkan kuşlara benzetmiştir. (İbnu'l-Cevzî, Keşfu'l-Muşkil, III, 550.)

Endülüslü büyük âlim Kurtubî, bu rivayeti kaydettikten sonra kendinden önceki âlimlerin hadise dair iki farklı yorumuna işaret etmektedir. Bazı âlimlere göre kalpleri kuşların kalbi gibi olanlar, korku ve ürkeklik hususunda kuşlara benzemektedir. Kuşlar hayvanların en ürkekleridir. İlk dönemin seçkin âlimlerinin çoğunun hâl ve tavırlarında, Allah'a ve ahirete yönelik bir havf/çekinme, korku hâli hâkimdir. Cennete girecek olan bu kişilerin kalpleri, her türlü gınahtan uzak olma, ayıplardan salim/selim olma ve dünya ile ilgili konulara kendilerini kaptırmadıkları için kuşlar gibidirler. Enes b. Mâlik (r.a.) benzer manada bir hadisi Hız.

Peygamber'den (s.a.s.) farklı lafızlarla da aktarmaktadır. Buna göre cennetliklerin çoğu saf kişilerden oluşmaktadır. Bu kişilerin saflıkları, günahlardan uzak olmalarından ileri gelmektedir. Ezherî buradaki saflığı hayırlı bir fitrat üzere yaratılan, kötülükten uzak ve onu tanımayan kişi, şeklinde tarif etmiştir. (el-Kurtubî, et-Tezkire, s. 815.)

Bazı âlimlere göre kalpleri kuşların kalbi gibi olanlar, korku ve ürkeklik hususunda kuşlara benzemektedir. Kuşlar hayvanların en ürkekleridir.

Bu kişilerin gönülleri selim ve insanlara karşı hüsnüzan ile doludur. Selim ve temiz bir kalp dışında hiçbir şeyin fayda vermeyeceği ahiret hayatından bahseden ayetlerde de (Şuara, 26/88-89.) hadiste anlatılan hususa işaret edilmektedir. Yine Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadislerinde, insanların en faziletlieleri arasında kalbinde bir kötülük ve haset bulunmayan muttaki kişilerden bahsederken de aynı hususa dikkat çekmiştir. (el-Kurtubî, et-Tezkire, s. 816.)

Cennete girecek olanların kalplerinin, kuşların kalplerindeki korkuya sahip olduğu şeklindeki yorumu Allah'tan tam manası ile korkanların âlimler olduğunu ifade eden Kur'an ayetiyle (Fatır, 35/28.) de desteklenmektedir.

Cennetliklerin kalplerinin kuşların kalbine benzetilmesinin gerekçesinin kuşlardaki tevekkül olduğu da söylenmiştir. (en-Nevevî, Şerhu'n-Nevevî 'alâ Muslim, XVII, 177.) Hz. Peygamber'in (s.a.s.) İbn Mâce'de yer alan bir hadiste kuşların tam bir tevekkül ehli olduklarına dair net ifadeler, bu yorumu destekler mahiyettedir. Ömer b. Hattâb'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Eğer siz gerçek manada Allah'a tevekkül etseydiniz sabahleyin aç gidip akşamleyin tok olarak (yuvalarına) dönen kuşları rızıklandırır gibi sizi (de) muhakkak rızıklandırırdı." (İbn Mâce, Zühd, 14.)

Kâinata tefekkür nazarıyla bakan her insan, kendini Rabbine yaklaştıran türlü türlü ibretlere şahit olacaktır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu benzetmesi üzerine kuşların hâl ve tavırları incelendiğinde, onların aslında sadece ürkeklik değil, aynı zamanda bir ümit içerisinde davrandıkları da müşahede edilecektir. Modern hayatın bir girdap gibi bizleri içine alıp yok eden koşuşturmasından kenara çekilerek tabiata açılan insan, tefekkür nazarı ile kuşları gözlemlediğinin

de, onların bir ekmek kırıntısını alabilmek için bile tehlikelere karşı sürekli tetikte ve uyanık olma hâlinin, bizlere ürkeklik olarak yansıdığını gözlemleyecektir. Çünkü en küçük bir gaflet, bir tutam menfaat uğruna helak olmasına sebep olacaktır. Ya bir yırtıcı hayvan veya fitratından uzaklaşınca vahşi bir insanın pençesine düşebilecektir. İşte mümin de Allah katında bir tutam yiyecekten daha değersiz olan bu dünya hayatında gaflet gösterir ve tamah ile hareket ederse helak olacaktır. Ahiret öncelikli bir hayat süren, bu dünyadan nasibini de kuşların uyanıklığı ve ürkekliği ile talep eden bir mümin elbette ebediyet yurdunun mesut ve bahtiyar kulları arasında olacaktır. Dünya ile alakalı hususlarda helal ile haram arasındaki sınırların çok inceldiği bu zamanda, haram hassasiyeti kuşların ürkekliği gibi olan müminlerin kalplerinin, kuşların kalbi gibi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Hz. Peygamber (s.a.s.) insan vücudunda var olan bu et parçasının yani kaldın, salih olmasının mümini salih bir kul hâline getireceğini sürekli vurgulamaktadır. O hâlde hayatımızın gaflet ile boyanmasına sebep olan bu çağda, bizleri duyarsızlaştıran, kendimiz dışında hiçbir varlığı umursamaz hâle getiren, elde ettiğimiz kazanımlarımızın helal mi haram mı olduğuna aldırmayacak bir nobranlığa sevk eden ve nihayetinde kalplerimizi kaskatı kesen zincirlerimizden kurtulmaya çalışmalıyız. Bunun ilk aşaması ise mevcut durumumuzun farkında olup bedeni bir hastalığımıza çare aradığımız gibi selim bir kalbe sahip olmanın da yollarını aramaktır.

Hadisten Öğrendiklerimiz

Ebedî saadet yurduna ulaşmanın yollarından biri, kalbimizin tıpkı kuşların kalbi gibi saf, temiz ve hayatın manevi tehlikelerine karşı sürekli tetikte olmasıdır. ■

Ahiret öncelikli bir hayat süren mümin elbette ebediyet yurdunun mesut ve bahtiyar kulları arasında olacaktır.